

5 Haziran Dünya Çevre Günü'nün anlamı ve önemi

Prof. Dr. Ali YILMAZ

Jeoloji Mühendisi

CÜ, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü

Çevre ve İnsan! Sürekli birbirini etkileyen ve etkilerken, yönlendiren olgular... Çevre koşulları insanın yaşamını etkilerken, insan da çevreyi kendi beklentileri doğrultusunda değiştirmeye çaba göstermektedir. Bu iki temel olgu, insanın Dünya'da var oluşundan beri süregelen bir serüvendir.

İnsanlık tarihine çevre açısından bakıldığında **üç önemli evre** ayırt edilebilir:

İlk evre, insanın çevreyi tanımaya çalıştığı ve doğal süreçlerden korktuğu, hatta kimi zaman bu süreçlere taptığı dönemdir. Bu dönemde, çevre insanın ürettiği kirlilikleri temizleme gücüne sahipti. İnsan ile çevrenin etkileşiminde bir sorun yoktu. İnsan da nihayet çevrenin doğal bir bileşeniydi.

İkinci evre, insanın çevreyi beklentileri doğrultusunda değiştirmeye çalıştığı bir dönemdir. Bu evre, ateşin keşfi ile başlar ve 19. yy'ın sonuna kadar devam eder. Bu dönemin sonlarına doğru yani sanayi devrimi ile yavaş yavaş ortaya çıkan sorunlar, kimi bireyler ve hatta çeşitli gruplar tarafından irdelenmiş ve dar çerçevede de olsa sorunların çözümüne yönelik çabalar boy vermiştir.

Üçüncü evre ise, 20.yy'ın başından beri süregelen ve çevrenin tahrip edildiği ya da yozlaştırıldığı evredir. 1900'lü yıllarda meydana gelen nüfus artışı, sanayi devrimi, kentleşme ve turizm gibi olgular, çevrenin çok hızlı bir biçimde kirlenmesine yol açmıştır. Bu kirlenme, doğanın kendine özgü temizleme gücünü kat kat aşmıştır. Öte yandan bilim ve teknolojiye meydana gelen gelişmeler, kaçınılmaz olarak geleceği de hayal etmemize, öngörmemize ve hatta planlamamıza yol açmıştır.

1960'lı yılların sonuna gelindiğinde, **Mavi Gezegen'in sözde tek bilinçli türü olan İNSAN**, geçmişin, yaşadığı günün ve geleceğin muhasebesini yapma gereğini duydu. İşte bu çerçevede, Donella Meadows'un öncülüğünde uluslararası üne sahip uzmanlar, 1900-1970 yılları arasında kapsayan zaman diliminde Dünya'nın nüfusunu, doğal kaynaklar stokunu, kişi başına düşen besin ve sanayi üretimini ve oluşan çevre kirliliğini istatistiksel verilerle değerlendirdi. Böylece Dünya'daki yaşamın bir tür röntgeni çekildi. Daha sonra 2000'li yıllarda ne gibi sorunlarla karşı karşıya kalılabileceğinin tahminleri yapıldı. Ortaya çıkan tablo son derece karanlıktı. Nüfusun giderek artmasına karşın, doğal kaynaklar stokunun giderek eridiği, kişi başına düşen gıda ve sanayi üretiminin azaldığı ve ileride çevre kirliliğinin dev boyutlara varacağı gün gibi ortaya çıktı.

Ulusal düzeyde önlemlerin yeterli olmadığı ve çevreye yönelik tehditlerin tüm insanlığın geleceğini etkileyen boyutlara vardığı netleşince, Birleşmiş Milletler'in öncülüğünde 1972 yılında 5 Haziran günü Stokholm'de uluslararası boyutta bir konferans düzenlendi. O tarihten beri Birleşmiş Milletlere üye tüm ülkeler, 5 Haziran gününü "**Dünya Çevre Günü**" olarak anmakta ve çevre olgusunun anlamı ve önemi ile ilgili çeşitli etkinlikler düzenlenmektedir. Bu etkinlikler, özülerek belirtmeliyim ki diğer anma etkinliklerinde olduğu gibi, kimi zaman yapay kutlama törenlerine dönüştürülmektedir. Çevre kirliliğinin tartışılması, çözüme yönelik önerilerin ortaya konulması gereken bir günde ne kutlanabilir ki?

Öte yanda, UNEP (United Nations Environment Programme), 2000'li yılları "**Çevre Bin yılı**" olarak duyurdu. Bu da çevrenin, henüz başladığımız yeni bin yılda, gezegenimizi ve yaşamımızı etkileyen temel bir öge olacağına göstergelerinden biridir. Yani, yeni bin yıl, belki de çevre olgusunu en çok tartışılacağı bir süreç olacaktır. İnsanlığın geleceği de bu tartışmanın üreteceği somut çözümlere bağlı olarak biçimlenecektir.

Mavi Gezegen, 20.yy'da ortaya çıkan ve 21.yy'da giderek büyüyecek olan gerçekten önemli çevre sorunları ile karşı karşıyadır. Bu sorunların başında "**küresel ısınma ve iklim değişiklikleri**" ile ortaya çıkan devasa atıkların uzaklaştırılması ve ormanların, dolayısıyla hayvan ve bitki türlerinin giderek yok olması gelmektedir. Ne var ki hemen her yerde toprak, su ve hava kirliliği doğayı tehdit etmektedir. Gürültü kimi yerlerde yaşamı

çekilemez hale getirmektedir. Evsel atıklar, düzenli olarak uzaklaştırılmamaktadır. Çoğu katı, sıvı ve gaz atıklar, herhangi bir arıtma işlemine tutulmadan doğaya bırakılmaktadır. Büyük ve hoyratça bir kargaşa yaşamın her alanında devam etmektedir. **Bu karmaşa, kaos ülkemizde de en önemli sorunların başında gelmektedir.**

Dünya ölçeğinde bu sorunlar tespit edilirken, ülkemizde Samsun'da Karadeniz'in dalgalarıyla karaya vuran variller, İskenderun Körfezi açıklarında batan Ulla gemisinden Akdeniz'e salınan tehlikeli atıklar, İkitelli'de hurdaliğe atılmış nükleer atıklar, İstanbul Tuzla'da gömülü tehlikeli atıklar içeren variller yetkilileri rahatsız etmiyor. Maalesef ülkemizde sanayinin olduğu hemen her yerde benzeri ihmallerle karşılaşırız.

Ama bu çevre facialarına yol açan kurum, kuruluş, firma ve kişiler, kitaplıklarının baş köşesine de daha önce hazırladıkları ÇED raporlarını da titizlikle korurlar. Raporlar "**Göstermelik**" tir. Yani bir işe yaradığından değil, raporlar mevzuatı yerine getirmek ve işleri yoluna koymak üzere hazırlanmıştır. Ne de olsa denetleyen ve hesap soran yok. Ortaya çıkan faciaları izlemek ve denetlemekle yükümlü kurumlar ve kuruluşların elindeki kanıtlar (ifadeler ve analiz raporları) ise ne yazık ki yine mevzuattaki yetersizlikler nedeniyle hiçbir işe yaramıyor.

Yalnız çevreye özgü sorunlar değil tartışma konusu olan. Örneğin 20 bine yakın insanımızı yitirdiğimiz deprem, sel ya da taşkınlar sonucu yitirdiğimiz can ve mal kayıpları, yer kaymaları, çığlar, tsunami ve benzeri doğal çevre afetleri "**Takdir-i İlahi**" diye düşünülür. **Tren kazaları yazgımızdır.** Birileri kalkıp işin teknik yanını sorgulamaz. Çünkü işin teknik yönü yoğun bilgi ve emek gerektirir. Eh, böyle şeylerle uğraşmakta da zordur.

Yine birileri çıkıp, görevi yukarıda belirtilen alanlarla sınırlı kurumların başına bir atama yapılırken, gözetilmesi gereken ölçütlere ne ölçüde uyulduğunu sorgulamaz. Bu yetkililer nasıl atanıyorlar, hangi "muktedirler" aracı olmuşlardır ve bu yetkililer kaç yıl o kurumun canına okumuşlardır, akla bile gelmez.

Ancak, şu gerçeği de hiç kimse göz ardı edemez. Bir toplum, bir ülke, yetkililerin bilgisiz, bilgililerin yetkisiz olduğu bir yapı ile geleceğe yol alamaz. Bu gün, yaşamın her alanında yandaş kayırma kaygısı ile yapılan tüm işler, "**Ötekilerini**" de bu ülkeye yabancılaştırıyor. Hukuku ve standartları içselleştiremeyen toplumsal yapılar, bir ileri, iki geri salınarak seyrediyor.

Çevre ile ilgili mevzuat ve standartlar ise tam anlamıyla göstermeliktir. Sanki içinde yaşadığımız çevre, bizim değil de görünmeyen varlıkların çevresidir.

Çevre böylesine önemli tehditlerle karşı karşıya iken, 23 yıllık aradan sonra 25-26 Nisan 2006 tarihinde "**Çevre Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı**" TBMM Genel Kurulu'ndan jet hızı ile geçti. Çevreyi kirletenlerin neredeyse ödüllendirildiği, ÇED'in işlevlerindeki yetersizliklerin göz ardı edildiği, ancak "**Sürdürülebilir çevre**", "**Çevre gönüllüsü**", "**Çevre görevlisi**" gibi ne anlama geldiği belirsiz kavramların ithal edildiği bir yasal düzenleme ile çevrenin korunabileceği sanılmaktadır.

Çevre kirliliğinden, tüm ekosistemler ve ekosistemlerin bir üyesi olan insan türü de etkilenmektedir. Dolayısıyla çevreyi koruma, herkesin ortak paydasıdır. Böyle bir günde çevreyi günlük politikalara ille de alet etmek yada bu çerçevede kimilerini yermek ya da övmek gibi bir lüksümüz yoktur. Bir taraftan temel çevre sorunlarımızı ortaya koyarken, diğer taraftan özeleştirimizi de yapmalıyız.

Demokratik tepki insani bir davranıştır. Basından izliyoruz... Avrupa'nın farklı şehirlerinden yola çıkıp petrol şirketleri yüzünden artan çevre kirliliğini protesto için toplanan çıplak bisikletçilerin eylemi bu yıl da renkli geçti... Topluluk üyeleri çevreyi korumak için tüm dünyayı petrol şirketlerine karşı harekete geçmeye çağırdı. Böylesi eylemlerin de çevreyi korumaya katkısı olur diyelim. Ama yaşadığım kent Sivas'ta ANA SINIFI öğrencilerinin taşıdığı pankartları bir az daha anlamlı buluyorum... "**Sen çevreyi görmesen de ÇEVRE seni GÖRÜR**".

İkna edici ve demokratik bir öze sahip evrensel dünya görüşlerinin egemen olmadığı ortamlarda, diğer kutsal değerler gibi **Çevre** de bir sömürü aracı olarak kullanılacak gibi görünüyor. En çok sakınılması gereken durum da budur. Çevrenin anlamına uygun bir şekilde anılması son derece önemlidir.

5 Haziran Dünya Çevre Günü, çevre sorunlarına soğukkanlı, ama özenle bakmayı sağlayan ve böyle bir günde edinecek bilgileri ve alışkanlıkları geliştirmeye katkıda bulunan bir gün olmalıdır. Daha güzel ve uyumlu bir çevrede yaşama umudunu herkesle paylaşmalıyız.

2006 yılının 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nde, Dünya'da ve ülkemizin her yerinde çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Böylesi günlere, yöneticisiyle, yurttaşıyla, bilim adamıyla birlikte, çevre konusunda beliren sorunlara demokratik olmayan tepkiler göstererek değil, çözümler üreterek örgütlü bir toplum anlayışıyla eğilmeliyiz.

Sonuç olarak, 5 Haziran Dünya Çevre Günü'nün, öncelikle kendi kendimizi, çevre sorunları konusunda sorgulayabileceğimiz ve çevreye yönelik olumsuz davranışlarımızı gözden geçirebileceğimiz bir atmosferin oluşmasına katkı sağlamasını diliyorum. **Beklide 5 Haziran dünya çevre günü kutlamalarını, çevreyi insana dost kılacak çabalarımızın başladığı, daha güzel bir çevrede barış içinde yaşayacağımız güzel günlerin başlaması için bir "mücadele gününe" çevirmemiz gerek. Ne dersiniz? Seçim sizin...**